

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1931 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 57, gjorda framställning angående anslag till ändrings- och reparationsarbeten å domkapitelshuset i Strängnäs.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1931 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1931/1932 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 57 av det vid statsverkspropositionen förgade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att för utförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av intendenten Årland Noreen uppgjort förslag, av ändrings- och reparationsarbeten å domkapitelshuset i Strängnäs bevilja ett belopp av 115,000 kronor och därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 40,000 kronor.

Utredningen återfinnes å sid. 151—158 i statsrådsprotokollet.

Strängnäs domkapitel disponerar en äldre byggnad, belägen i Strängnäs stad strax söder om domkyrkan. Domkapitlet och dess expedition hava sina lokaler förlagda till bottenvåningen i sagda byggnad, under det att den övre varit uthyrd till privata hyresgäster. De utrymmen, som sålunda användas av domkapitlet och dess expedition, vore, framhåller departementschefen, mycket otillfredsställande och otillräckliga. Ämbetsrum för biskopen saknades. Expeditionens tjänstemän hade ett enda gemensamt arbetsrum, som samtidigt finge tjänstgöra både som kapprum och väntrum, enär sådana saknades. Skrivbitrådet vore hänvisat att sitta i domkapitlets sessionsrum, vilket i många fall visat sig vara hinderligt. Intet lämpligt rum, där forskare i domkapitlets arkiv kunde sitta med sitt arbete, stode till förfogande. Varken vaktrum eller toalett funnes. En utvidgning och förbättring av domkapitlets lokalutrymmen hade därför befunnits vara i hög grad påkallad.

I anledning av en framställning från domkapitlets sida förordnade byggnadsstyrelsen den 13 juni 1930 intendenten hos styrelsen Årland Noreen att

upprätta program för en ändring av domkapitelshuset, avseende i främsta rummet en mera praktisk anordning av arbetslokalerna.

Sedan Noreen besökt platsen för uppgörande av ifrågavarande program och samrått med representanter för domkapitlet, avgav han den 14 juli 1930 till byggnadsstyrelsen ett av fotografier och uppmättningsritningar åtföljt tjänstememorial, vari anfördes, bland annat, följande.

Byggnaden i fråga lär enligt uppgift till sina nedre delar härstamma från medeltiden under det att övervåningen är byggd på 1700-talet. Alla snickerier och övrig inredning är från 1800-talet och utan särskilt intresse med undantag av en kakelugn i nordvästra hörnrummet i övre våningen. En murad spiskupa i samma rum kanske också bör tillmätas visst värde.

De nuvarande arbetslokalerna, samtliga belägna i bottenvåningen, äro ohjälpligt för trånga. De utgöras av två arkivrum, ett rum för domkyrkosysslomannen, en sessionssal samt ett gemensamt rum för stiftssekreteraren, amanuensen och skrivmaskinsfröken. Biskopen har intet rum. Kapprum saknas. Övervåningen har hittills använts för bostadsändamål.

Ärendet kommunicerades riksantikvarien, som i skrivelse den 22 juli 1930 framhöll nödvändigheten av att en mera ingående byggnadshistorisk undersökning, omfattande avknackning av puts m. m., komme till stånd, innan ett fullständigt förslag till restaureringen upprättades och fastställdes. Sannolikt skulle det på grundvalen av därigenom vunna erfarenheter bli möjligt att genomföra de ur praktisk synpunkt önskvärda förändringarna inom byggnaden utan att byggnadens värdefulla äldre partier därigenom behöfve skadas. Det syntes för övrigt icke otänkbart, att en dylik partiell ombyggnad i sin mån kunde bidra till att återskänka huset något av dess forna, numera till stor del förvanskade karaktär. Riksantikvarien ansåge det sålunda icke möjligt att utan företagande av en ingående byggnadshistorisk undersökning avgöra, huruvida de i programmet föreslagna åtgärderna kunde anses vara ur antikvarisk synpunkt lämpliga. Riksantikvarien hemställde därför, att byggnadsstyrelsen ville utreda möjligheterna att få till stånd en dylik undersökning, vars planläggning och utförande torde böra ske i samråd med riksantikvarien.

Den av riksantikvarien sålunda påkallade byggnadshistoriska undersökningen har sedermera ägt rum.

På grundval av det upprättade programmet har Noreen uppgjort ett av ritningar och fotografier åskådliggjort förslag till restaurering och förändring av ifrågavarande byggnad ävensom låtit genom byggnadsförman Karl I. Edblom i Stockholm upprätta kostnadsförslag, slutande å ett belopp av 128,500 kronor.

Förslaget överlämnades till granskning av byggnadsstyrelsen, som lämnade riksantikvarien tillfälle att därav taga del. I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 27 september 1930 tillstyrkte riksantikvarien förslaget med vissa ändringar.

I skrivelse den 29 september 1930 anförde därefter byggnadsstyrelsen, att

byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra mot det föreliggande förslaget; dock borde vid dettas utförande beaktas vad riksantikvarien i nyssberörda skrivelse anfört, och ville styrelsen tillstyrka, att genom domkapitlets försorg åtgärder vidtoges för förslagets realiserande. Vad de till förslaget hörande kostnadsberäkningarna, slutande å 128,500 kronor, beträffade, saknades däri en post för oförutsedda utgifter, och syntes härför enligt styrelsens förmenande böra beräknas ett belopp av 11,500 kronor och alltså totalkostnaden beräknas uppgå till 140,000 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1930 har domkapitlet under anförande, att domkapitlet saknade egna medel att bestrida den ifrågasatta restaureringen, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen utverka ett anslag å 140,000 kronor till bestridande av kostnaderna för densamma i huvudsaklig överensstämmelse med de av Noreen uppgjorda ritningarna.

På grund av remiss hava kammarkollegiet och statskontoret yttrat sig i ärendet.

Statskontoret har i utlåtande den 18 oktober 1930 anfört följande:

Statskontoret har undersökt möjligheterna att för utförande av nu ifrågavarande restaureringsarbeten bereda medel från Strängnäs domkyrkokassa eller från biskopslöneregleringsfonden. Det har därvid visat sig, att domkyrkans kassa icke har några tillgångar, som kunna disponeras för ändamålet. Och vad biskopslöneregleringsfonden beträffar, har denna visserligen tagits i anspråk vid reparation m. m. av biskopshus, varemot kostnaderna för liknande arbeten å domkapitelshus icke ansetts kunna utgå från fonden. I sådant avseende får statskontoret erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 16 maj 1929 angående anslag till inledande av centralvärmeledning i manbyggnaden vid biskopsbostället Östrabo i Växjö socken m. m.

Såvitt statskontoret kan finna, torde för utförande av nu ifrågavarande restaureringsarbeten någon annan utväg icke stå Kungl. Maj:t öppen än att av riksdagen äska erforderliga medel för ändamålet.

Kammarkollegiet har i utlåtande den 21 oktober 1930 instämt i vad statskontoret anfört.

Genom remiss den 29 oktober 1930 anbefalldes byggnadsstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning i vad mån och i vilken utsträckning en begränsning av kostnaderna för de i ärendet föreslagna ändrings- och reparationsarbetena kunde vidtagas.

Med anledning härav anförde byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 november 1930, att genom vidtagande av vissa modifikationer i det uppgjorda förslaget, avseende ett förenklat utförande av en del inredningsdetaljer m. m., samt genom minskning av den till förläggning i särskild nybyggnad föreslagna bostaden för vaktmästaren från tre rum och kök till två rum och kök kostnaderna kunde nedbringas med 15,000 kronor, varav omkring 11,000 kronor hänförde sig till konsistoriehuset och återstoden till vaktmästarbostaden. Vidare kunde, om de beräknade kostnaderna för anskaffning av möbler undantoges, ytterligare 10,000 kronor inbesparas. Slutsumman skulle då bliva 115,000 kronor i stället för 140,000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att domkapitlet och dess expedition vore i behov av ökade utrymmen. Möjlighet att erhålla sådana finnes genom att för domkapitlets räkning taga i anspråk även övre våningen. Detta skulle nödvändiggöra genomgripande ombyggnads- och ändringsarbeten inom byggnaden, förbundna med ett grundligt reparationsarbete. Byggnadens ålder och historiska betydelse bjöde, att ifrågavarande arbeten utfördes på sådant sätt, att inga detaljer av historiskt värde förvanskas och gå förlorade. Enligt den i ärendet förebragta kostnadsutredningen, mot vilken departementschefen förklarade sig icke hava någon anmärkning att framställa, skulle kostnaderna för de behövliga ändrings- och reparationsarbetena å byggnaden efter vissa nedprutningar belöpa sig till 115,000 kronor. Domkapitlet hade under anförande, att det saknade egna medel att bekosta dessa arbeten, hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen utverka anslag för ändamålet. Visserligen ålåge det, framhåller departementschefen, icke i allmänhet staten att sörja för domkapitlens förseende med lokaler, utan denna skyldighet hade av ålder ansetts enligt förordningen om rättegång i domkapitlet den 11 februari 1687 tillkomma domkyrkorna. Men då domkyrkorna understundom icke mäktat bestrida de utgifter, som varit förenade med detta åliggande, hade staten trätt hjälpande emellan. Sålunda hade sedan ett flertal år tillbaka av anslaget till domkapitlens expeditioner anvisats årliga bidrag till domkapitlet i Visby till hyra av sessions- och expeditionslokal samt till domkapitlet i Luleå till hyra för expeditions- och sessionslokal samt för bostad till vaktmästare. Även finnes exempel på att ett direkt byggnadsanslag i sådant avseende anvisats av allmänna medel, när tillgång på annat sätt ej kunnat beredas. Riksdagen hade sålunda år 1907 efter framställning av Kungl. Maj:t anvisat ett belopp av 15,000 kronor till anordnande av arkivlokal i domkapitelshuset i Västerås samt till nämnda byggnads iståndsättande. Vidare hade riksdagen år 1912 för att möjliggöra uppförande av ett domkapitelshus i Skara på Kungl. Maj:ts proposition medgivit avskrivning med 27,000 kronor å en domkyrkans i Skara skuld till riksgäldskontoret. Enligt gällande, den 2 november 1927 fastställda stat för Strängnäs domkyrka med däri den 29 augusti 1930 vidtagen ändring uppgå domkyrkans årliga inkomster till 12,635 kronor och dess årliga utgifter till 10,285 kronor, varjämte såsom reserverade medel beräknats ett belopp av 2,350 kronor. Det vore härav uppenbart, att domkyrkan icke kunde bidra till ifrågavarande ombyggnad och reparation å domkapitelshuset. Då i ett fall som det föreliggande dessutom vore att taga i betraktande det kulturhistoriska värde ifrågavarande byggnad ägde, funne departementschefen förhållandena vara sådana, att de fullt ut motiverade ett understöd från statens sida, och en hänvändelse till riksdagen om beviljande av det behövliga beloppet syntes därför vara den enda utväg som stode till buds. För ändamålet hade ursprungligen beräknats ett anslag av 140,000 kronor, vilket belopp emellertid, på sätt framginge av byggnads-

styrelsens senast i ärendet avgivna yttrande, ansåges kunna nedsättas till 115,000 kronor. Då anslaget torde böra fördelas på flera år, torde för budgetåret 1931/1932 ett belopp av förslagsvis 40,000 kronor vara tillräckligt.

Utskottet har genom sin vederbörande avdelning avlagt besök i Strängnäs för att närmare undersöka förhållandena.

Vidare har utskottet i vederbörlig ordning utverkat Kungl. Maj:ts befallning till byggnadsstyrelsen att till utskottet inkomma med utlåtande och förslag, åtföljt av vederbörliga ritningar och kostnadsberäkningar, angående de åtgärder, vilka kunde anses oundgängligen nödvändiga i syfte enbart att göra ifrågavarande lokaler fullt ändamålsenliga, varvid borde dels i allmänhet beaktas önskvärdheten av att kostnaderna för byggnadsföretaget avsevärt nedbringades, dels ock särskilt tagas under övervägande vaktmästarbostadens förläggande alternativt på nedra botten eller i våningen 1 trappa upp i nämnda hus.

Med anledning härav har byggnadsstyrelsen med skrivelse den 26 februari 1931 till utskottet överlämnat ett av intendenten Noreen på styrelsens uppdrag upprättat ändringsförslag, framställt å skrivelsen bilagda fem, såsom »Restaureringsförslag 2» betecknade ritningar med tillhörande borprofil, ävensom en inom styrelsen verkställd ny kostnadsberäkning.

Byggnadsstyrelsen har därvid anfört huvudsakligen följande:

Enligt nämnda ändringsförslag skulle vaktmästarbostaden, i stället för att förläggas till en särskild nybyggnad, inredas i bottenvåningen i domkapitelshuset. Denna bostad, som skulle omfatta två rum och kök, upptager det i det tidigare förslaget såsom väntrum betecknade utrymmet ävensom en del av sessionssalen, och skulle lägenheten förses med särskild ingång från södra gaveln. Vidare skulle värmeledningspannan och kolförrådet förläggas till ett under domkapitelshuset utgrävt källarutrymme, vilket skulle förses med en särskild entré från nämnda gavel. Den del av sessionssalen, som icke skulle tagas i anspråk för vaktmästarbostaden, skulle utnyttjas såsom rum för domkyrkosysslomannen, varjämte den mindre trappuppgången till våningen 1 trappa upp skulle förläggas till detta utrymme, varigenom det i det tidigare förslaget såsom förrum betecknade utrymmet skulle bliva större och kunna användas såsom bokförråd. Enligt ändringsförslaget skulle sessionssalen förläggas i våningen en trappa upp, för vilket ändamål skulle tagas i anspråk de i det tidigare förslaget av bibliotek och skrivrum samt den mindre trappan upptagna utrymmena. Detta har medfört att stiftssekretarens rum måst delas i två utrymmen, varav det ena skulle tagas i anspråk såsom skrivrum samt att amanuensens rum något minskats för beredande av plats för berörda trappa.

Kostnaderna för genomförandet av ändrings- och reparationsarbetena enligt ändringsförslaget 2 skulle jämlikt ovannämnda kostnadsberäkning uppgå till 77,000 kronor. Vid upprättandet av denna kostnadsberäkning har byggnadsstyrelsen i anslutning till de av utskottet lämnade direktiv utgått ifrån att byggnaden, fransett erforderlig förändring beträffande rumsindelningen, skulle såvitt möjligt bibehållas i sitt nuvarande skick och att sålunda i huvudsak endast nödiga bättringsarbeten skulle utföras. Nuvarande dörr- och fönstersnickerier skulle alltså komma till användning och de gamla

golven bibehållas, dock med undantag för sessionssalen och rummet för domkapitlets ledamöter, vilka utrymmen skulle förses med nya golv. Vidare skulle en del tidigare föreslagna inredningsdetaljer förenklas, särskilt vad beträffar trapphuset och vestibulen, varjämte den fasta skåpinredningen skulle slopas. Vad beträffar byggnadens yttre skulle fasadteget för närvarande icke framtagas och fogstrykas såsom tidigare avsetts utan putsen bibehållas och endast i erforderlig utsträckning repareras. Slutligen har genom att nybyggnaden för vaktmästarbostaden icke skulle komma till utförande värmeledningsanläggningen givetvis minskats.

Emellertid skulle kostnaderna för byggnadsföretaget kunna ytterligare något nedbringas, därest värmeledningen, i stället för att i enlighet med ändringsförslaget 2 förläggas till ett särskilt utgrävt källarutrymme, inrymdes på sätt som närmare angivits å en skrivelsen bilagd, med 3 betecknad ritning, i bottenvåningen. För ändamålet skulle sålunda tagas i anspråk de utrymmen, som enligt ändringsförslaget 2 upptagas av kök och tambur till vaktmästarbostaden. Dessa utrymmen skulle i stället förläggas till det i sistnämnda förslag såsom domkyrkosysslomannens rum betecknade utrymmet. Någon särskild ingång till bostadslägenheten skulle icke anordnas, utan skulle vestibulen jämväl användas för tillträde till sagda lägenhet. Slutligen skulle den mindre innertrappan icke komma till utförande, och skulle alltså den nuvarande huvudtrappan, som skulle bliva uppvärmd, komma att utgöra den enda trappförbindelsen i byggnaden. Genom de sålunda angivna ytterligare modifikationerna beträffande ändrings- och reparationsarbetena skulle kostnaderna kunna nedbringas med ytterligare 7,000 kronor till 70,000 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsens mening skulle emellertid den å ändringsritningen 3 angivna förläggningen av värmeledningen till byggnadens bottenvåning komma att medföra alltför stort intrång på tjänstelokalerna ävensom ur trevnadssynpunkt medföra avsevärda olägenheter, varför byggnadsstyrelsen finner sig böra förorda en lösning i enlighet med ändringsförslaget 2.

Utskottets
yttrande.

Utskottet har av den i statsverkspropositionen förebragta utredningen och de undersökningar, utskottet självt låtit verkställa, funnit ådagalagt, att domkapitlets i Strängnäs lokaler äro synnerligen bristfälliga och även otillräckliga. Enligt utskottets mening kan det därför icke råda något tvivel om att behovet av förbättrade lokalförhållanden för domkapitlet är trängande.

Såsom departementschefen påpekat, har det av gammalt ansetts tillkomma domkyrkorna att sörja för domkapitlens lokalbehov. Dock har, på sätt även av departementschefen framhållits, i vissa fall, där domkyrkorna icke haft nödiga medel till sitt förfogande för ändamålet, statsverket lämnat sitt bistånd. Med hänsyn till vad i det nu föreliggande fallet blivit upplyst angående vederbörande domkyrkas ekonomiska ställning, har utskottet funnit ett undantag från ovan omtalade regel om domkyrkans ansvar för lokalbehovets tillgodoseende befogat. Utskottet anser alltså, att statsverket bör lämna ekonomisk hjälp för att förse domkapitlet i Strängnäs med tillfredsställande lokaler.

Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna godtaga det av Kungl. Maj:t framlagda byggnadsförslaget, vilket synes utskottet draga alltför stora kostnader.

Enligt utskottets mening borde allenast de arbeten utföras, som vore nödvändiga för att sätta tjänstelokalerna i sådant skick, att de icke lämna rum för befogade anmärkningar; vad som hänförde sig till andra intressen borde i detta sammanhang lämnas ur räkningen. Vidare syntes det utskottet sannolikt, att en avsevärd kostnadsbesparing kunde ernås genom att förlägga vaktmästarbostaden i domkapitelshuset och ej, såsom Kungl. Maj:ts förslag avser, i en särskild nyuppförd byggnad. Det är efter detta program, som byggnadsstyrelsen på anmodan låtit utföra ovannämnda i skrivelse den 26 februari 1931 framlagda utredning.

Det ändringsförslag, benämnt »Restaureringsförslag 2», som i denna skrivelse omförmäles, synes utskottet innefatta en godtagbar lösning av lokalfrågan, dock endast enligt det alternativ, som avser värmeledningens förläggande till ett särskilt utgrävt källarutrymme. Det andra alternativet, som innebär att värmeledningen placeras i bottenvåningen, synes medföra så stora olägenheter, att dessa icke uppvägas av den angivna differensen i kostnadshänseende, 7,000 kronor. Utskottet anser alltså, att ändringsarbetena böra verkställas i huvudsaklig enlighet med det förra alternativet, här nedan benämnt »Alternativ I av restaureringsförslag 2».

Emellertid förefaller även den för detta alternativ utförda kostnadsberäkningen, slutande å 77,000 kronor, alltför hög. Med hänsyn till arbetenas relativt begränsade omfattning och enkla beskaffenhet synes det utskottet sannolikt, att kostnaderna för desamma skola kunna nedbringas under sistnämnda belopp. I varje fall anser sig utskottet icke kunna förorda, att *staten* till kostnaderna bidrager med högre belopp än 60,000 kronor, vilket belopp lämpligen torde kunna fördelas på två år med 30,000 kronor för vardera året. Utskottet vill förorda, att riksdagen för ändamålet anvisar 30,000 kronor såsom extra reservationsanslag för budgetåret 1931/1932.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, för utförande i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet omförmälda »Alternativ I av restaureringsförslag 2» av ändrings- och reparationsarbeten å domkapitelshuset i Strängnäs bevilja ett belopp av 60,000 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisa 30,000 kronor.

Stockholm den 20 mars 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *Olof Olsson*, *O. Bergqvist*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *E. J. G. Rosén*, *E. A. Lundell*, *I. Hj. E. Pauli* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *G. Strindlund*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *E. J. Wigfors*, *B. F:son Holmgren*, *J. Olofsson* i Digernäs, *O. Andersson* i Höör och *K. S. V. Ward*.
